

თავისებურებაა ის, რომ იგი მზადდება მხოლოდ შიდა მომხმარებლები-სათვის.

მმართველობითი ანგარიშგებების მომზადება განპირობებულია რიგი გარემოებებით. ბანკის მართვისათვის ოფიციალური, გარე მომხმარებლები-სათვის მომზადებული ინფორმაციის გარდა, საჭიროა უფრო დეტალური ან სხვა ქრილში, სხვა სტრუქტურით მომზადებული ინფორმაცია. ასევე მმართველობითი ანგარიშგებები მზადდება ოპერატიულად (უფრო მოკლე ვადებში) და უფრო ხშირად, ვიდრე ფინანსური აღრიცხვის დროს.

9.2. ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზება ბანკში

ბუღალტრული აღრიცხვის გამართული და ადეკვატურ სისტემა წარმოადგენს კომერციული ბანკების საქმიანობის უმნიშვნელოვანეს ელემენტს, რომლის მთავარი დანიშნულება მიღებული შემოსავლებისა და გაწეული ხარჯების მართებულად ასახვა, ფინანსური და მმართველობითი ანგარიშგებების მომზადება.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, „ბანკები და მათი შვილობილი ორგანიზაციები სისტემატურად აწარმოებენ ანგარიშებსა და ჩანაწერებს და ადგენენ წლიურ საფინანსო ანგარიშგებას, რომლებიც საერთაშორისო საბუღალტრო მეთოდების საფუძველზე, ზუსტად ასახავს მათ ოპერაციებს და ფინანსურ მდგომარეობას, ამასთან, იცავენ საქართველოს ეროვნული ბანკის წესების შესაბამის ფორმას, დეტალურობის დონეს და სააღრიცხვო ნორმებს. ბანკების ანგარიშები, ჩანაწერები და საფინანსო ანგარიშგება კრებსით საფუძველზე ასახავს მათი შვილობილი ორგანიზაციების ოპერაციებსა და ფინანსურ მდგომარეობას“ [19].

მართებულად ორგანიზებულმა ბუღალტრულმა აღრიცხვის სისტემამ ბანკში უნდა უზრუნველყოს საბანკო ოპერაციების უწყვეტი და ზუსტი ასახვა, რათა მიღებულ იქნეს ადეკვატური ინფორმაცია ბანკის მდგომარეობის შესახებ. ბუღალტრული აღრიცხვა არის კონტროლის უმთავრესი ბერკეტი და დროული მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი ისეთი მიმართულებებით, როგორებიცაა:

- ფინანსური რესურსებისა და ქონების ეფექტიანად გამოყენება;
- დანახარჯების შემცირება;
- შემოსავლიანობისა და რენტაბელობის ზრდა;
- საკუთარი კაპიტალის ზრდა.

ბუღალტრული აღრიცხვის ორგანიზება კომერციულ ბანკში დაფუძნებულია ქართულ კანონმდებლობასა და ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების (ბასს) მოთხოვნებზე. საბუღალტრო აღრიცხვა წარმოებს ეროვნულ ვალუტაში. ბანკის საკუთარი რესურსებისა და ქონების აღრიცხვა ხდება კლიენტების სახსრებიდან განცალკევებით. საბუღალტრო აღრიცხვა წარმოებს კომერციული ბანკის ლიცენზირების დღიდან, შეუწყვეტილ მის ლიკვიდაციამდე ან რეორგანიზებამდე. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ყველა

19 საქართველოს კანონი „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“, მუხლი 26.

განხორციელებული ოპერაციის ასახვა ხდება ორმაგი ჩანერის მეთოდით ურთიერთდაკავშირებულ ანგარიშებზე, ანალიზური აღრიცხვის მონაცემები უნდა შეესაბამებოდეს სინთეზური აღრიცხვის მონაცემებს.

საბანკო ბუღალტერიის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს საქართველოს პარლამენტთან არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების კომისიის 2000 წლის 26 ოქტომბრის №3 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს საბანკო დაწესებულებებისათვის ბუღალტრული აღრიცხვის ანგარიშთა გეგმა და მისი გამოყენების ინსტრუქცია“. კომერციული ბანკები თავიანთი ბუღალტრული საქმიანობისას ხელმძღვანელობენ საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დამტკიცებული ნორმატიული დოკუმენტებით, რომელთა შორის აღსანიშნავია:

- „საქართველოში უნაღდო ანგარიშსწორების წესები“;
- „კომერციულ ბანკებში ნაღდ ფულსა და სხვა ფასეულობასთან დაკავშირებული ოპერაციების წარმოების წესი“;
- „დებულება საგადახდო ბარათების შესახებ“;
- „დებულება საგადახდო სისტემაში ელექტრონული საქმიანობის შესახებ“;
- „დებულება საგადახდო და ფასიანი ქაღალდების სისტემაში (GPSS) ელექტრონული დოკუმენტისა და ციფრული ხელმოწერის გამოყენების შესახებ“.

ამასთან, თითოეულ კომერციულ ბანკში საბუღალტრო საქმიანობის პრინციპებისა და საერთო წესების დასადგენად შემუშავებული და სათანადო წესით დამტკიცებული უნდა იქნეს ე. წ. „სააღრიცხვო პოლიტიკა“. კომერციული ბანკის სააღრიცხვო პოლიტიკას ამტკიცებს სამეთვალყურეო საბჭო. ესაა დოკუმენტი, რომელშიც მოცემულია საბუღალტრო აღრიცხვის წესები და წარმოების საშუალებები. სააღრიცხვო პოლიტიკის მიზანია ბანკში აღრიცხვის ერთიანი სისტემის შემოღება.

მიუხედავად იმისა, რომ ყოველი ბანკი დამოუკიდებლად შეიმუშავებს სააღრიცხვო პოლიტიკას, მაინც არსებობს ის ზოგადი სტრუქტურა, რომელიც მოიცავს შემდეგ ძირითად ელემენტებს:

- ბანკში დანერგილი საბუღალტრო აღრიცხვის მიზნები და ამოცანები;
- საბუღალტრო აღრიცხვის პრინციპები, რომლებიც არის სახელმძღვანელო დებულებები ბანკისათვის (უნყვეტობის, დარიცხვის, წინდახედულობის, ფორმასთან შედარებით შინაარსის პრიორიტეტულობის და ა.შ.);
- პირველადი სააღრიცხვო დოკუმენტების ფორმები, რომლებიც გამოიყენება ბუღალტრულ აღრიცხვაში;
- შვილობილ კომპანიებთან და ფილიალებთან ანგარიშსწორებათა წესი;
- ცალკეული საბანკო ოპერაციების აღრიცხვის წესები. ცალ-ცალკე დგინდება ფასიანი ქაღალდების, გაცემული სესხებისა და მოზიდული სახსრების, დოკუმენტური ოპერაციებისა და ა.შ. აღრიცხვის წესები;
- შემოსავლებისა და ხარჯების და, აქედან გამომდინარე, მოგების ფორმირების წესი;
- ძირითადი საშუალებებისა და არამატერიალური აქტივების ცალკეული სახეობების შეფასების, ამორტიზაციის ფორმების, ცვეთის ნორმების დადგენისა და ინვენტარიზაციის ჩატარების წესი;

- დოკუმენტბრუნვისა და სააღრიცხვო დოკუმენტაციის ტექნიკური დამუშავების წესი;
- სააღრიცხვო საქმიანობის კონტროლის მექანიზმები.

კომერციულ ბანკში საბუღალტრო აღრიცხვის საფუძველს წარმოადგენს **სააღრიცხვო-საოპერაციო საქმიანობა**, რაც გულისხმობს პროცესების ერთობლიობას, დაკავშირებულს საოპერაციო საქმიანობასა და ბუღალტრულ აღრიცხვასთან. სააღრიცხვო-საოპერაციო საქმიანობა კომერციულ ბანკში ხორციელდება ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი წესებისა და ამავე ბანკის სააღრიცხვო პოლიტიკის შესაბამისად და მას მიეკუთვნება:

- კლიენტებისაგან ფულადი და საანგარიშსწორებო დოკუმენტების მიღება და მათი გაფორმების მართებულობის შემოწმება;
- დოკუმენტების მომზადება საბუღალტრო აღრიცხვაში ასახვისათვის;
- საანგარიშსწორებო დოკუმენტებისა და ვადიანი ვალდებულებების კარტოთეკების წარმოება;
- გადახდების დროულად განხორციელების კონტროლი;
- ფულადი სახსრების შემოდინებისა და გადახდების ოპერატიულად აღრიცხვა;
- კლიენტების სასესხო დავალიანებების აღრიცხვა;
- ოპერაციები საკორესპონდენტო ანგარიშების მეშვეობით.

იმ თანამშრომლებს, რომლებიც ჩართული არიან ამ პროცესში, სააღრიცხვო-საოპერაციო საქმიანობის მიმართულების მუშაკებად მოიხსენიებენ.

პასუხისმგებლობა სააღრიცხვო კომერციული ბანკის პოლიტიკის შემუშავებისათვის, სააღრიცხვო-საოპერაციო საქმიანობის გამართულად მუშაობისათვის, დროული და სანდო ანგარიშგებების მომზადებისათვის ეკისრება საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგებების სამსახურს (დეპარტამენტი, სამმართველო), რომელსაც ხელმძღვანელობს მთავარი ბუღალტერი.

კომერციული ბანკის საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების სამსახურის ძირითად ამოცანებს წარმოადგენს ბანკში საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების ერთიანი მეთოდოლოგიის შემუშავება, მთავარი წიგნის წარმოება, ფინანსური და სტატისტიკური ანგარიშგებების მომზადება, საგადასახადო ვალდებულებების აღრიცხვა და საგადასახადო ორგანოებში ანგარიშგების წარდგენა, ასევე ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ოპერაციების ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება.

საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების სამსახურები ასრულებენ შემდეგ ძირითად ფუნქციებს:

- სააღრიცხვო პოლიტიკისა და ბუღალტრული აღრიცხვის ერთიანი მეთოდოლოგიის შემუშავება და დანერგვა;
- ბუღალტრული აღრიცხვის საქმიანობის ორგანიზება ბანკში (მისი ფილიალების ჩათვლით);
- ბანკის ანგარიშთა გეგმის წარმოება, მთავარი წიგნის წარმოება და ბუღალტრული დოკუმენტბრუნვის უზრუნველყოფა;
- კლიენტებისა და ბანკის ანგარიშების გახსნა;
- ფილიალების ბალანსების ყოველდღიური კონტროლი;
- ანალიზური და სინთეზური აღრიცხვის მონაცემთა მთავარი წიგნის მონაცემებთან შედარება;
- სხვადასხვა ტიპის ანგარიშგების (ფინანსური, სტატისტიკური, რეგუ-

ლატორული, საგადასახადო, მმართველობითი) შედგენა და წარდგენა გარე და შიდა მომხმარებლებისათვის;

- ბანკის ადმინისტრაციულ-სამეურნეო საქმიანობის აღრიცხვა;
- ძირითადი საშუალებების, არამატერიალური აქტივებისა და სასაწყობო მეურნეობის აღრიცხვა, ინვენტარიზაცია და მათ მოძრაობასთან დაკავშირებული ოპერაციების განხორციელება.

კომერციულ ბანკებში საბუღალტრო აღრიცხვისა და ანგარიშგების სამსახურების გამართულად მუშაობისა და მათზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებისათვის პასუხისმგებლობა აკისრია მთავარ ბუღალტერს. ბანკის შესაბამისი თანამშრომლები საბუღალტრო ოპერაციებს ასრულებენ მათი თანამდებობრივი ინსტრუქციების შესაბამისად.

თითოეული კომერციული ბანკი დამოუკიდებლად განსაზღვრავს თავისი საოპერაციო დღის ხანგრძლივობას, ანუ საოპერაციო-სააღრიცხვო ციკლს მოცემული კალენდარული დღისათვის, რომლის განმავლობაშიც ხდება განხორციელებული ოპერაციების ასახვა იმავე დღის ბალანსში. საოპერაციო დღის ხანგრძლივობა, ანუ მისი დასაწყისი და დასასრული, დამოკიდებულია კონკრეტული ბანკის შესაბამისი სამსახურების მუშაობის რეჟიმზე, მის სტრატეგიასა და კონკურენტულ გარემოზე. საოპერაციო დღის დასრულების შემდეგ მიღებული დოკუმენტაცია ან ჩატარებული ოპერაციები ბალანსში აისახება მომდევნო სამუშაო დღეს.

9.3. კომერციული ბანკის ბალანსი და მისი აბჯის პრინციპები

კომერციული ბანკის ბალანსი არის ის სარკე, რომელიც სრულად ასახავს ბანკის მდგომარეობას მოცემული მომენტისათვის. ის ინფორმაცია, რომელიც იკითხება თუნდაც გამსხვილებული მუხლებით წარმოდგენილი, ე. წ. „მოკლე“ ბალანსიდან, პასუხს სცემს ბევრ საინტერესო კითხვას ამ კომერციული ბანკის შესახებ. ბალანსიდან შესაძლებელია გავიგოთ პირველადი ინფორმაცია ბანკის მასშტაბებზე (აქტივების მოცულობა), რესურსების სტრუქტურასა და წყაროებზე, აქტივების სტრუქტურაზე, სახსრების ეფექტიანად განთავსებაზე, მომგებიანობაზე, ლიკვიდობაზე და ა.შ. სწორედ ამ მიზნებისათვის იყო წარმოდგენილი საქართველოს საბანკო სისტემის კონსოლიდირებული ბალანსი, ასევე აქტივების, პასივების, კაპიტალის, მოგებისა და ხარჯების ბალანსური მონაცემები გასულ მასალაში.

კომერციული ბანკის ბალანსი – ესაა ბუღალტრული ბალანსი, რომელიც ასახავს კომერციული ბანკის საკუთარი და მოზიდული სახსრების მდგომარეობას და მათ განთავსებას სხვადასხვა აქტიურ ოპერაციაში, ასევე მისი საქმიანობის ფინანსურ შედეგებს. კომერციული ბანკის ბალანსი საბუღალტრო აღრიცხვის ძირითადი დოკუმენტია, რომელიც ანალიზური აღრიცხვის (პირადი ანგარიშები) მონაცემების ჯამს ასახავს მათი ნომრების ზრდის წესით. ამასთან, ეს მონაცემები დაჯგუფებული უნდა იყოს მათი ეკონომიკური ერთგვაროვნების ან ლიკვიდურობის მიხედვით.